

Asema alueen esteettömät opasteet

1. YLEISET MÄÄREET

- Muun rakennuksen kuin asuinrakennuksen tilojen ja asuinrakennuksen yleisten tilojen sekä niiden kiinteän kalustuksen ja varustuksen on sovelluttava liikkumis- ja toimimisesteisille. (A01)
- Tilojen ja yhdenvertaisuuden kannalta riittävän osan niiden kiinteistä kalusteista, varusteista ja laitteista on sovelluttava mitoituksen, havaittavuuden ja käytettävyyden kannalta myös liikkumis- ja toimimisesteisille henkilöille. Kiinteitä varusteita ovat esimerkiksi opasteet, painikkeet, kytkimet, ja säätimet. (B01)
- Selkeä ja loogisesti etenevä opastus auttaa selviytymään tiloissa itsenäisesti. (B01)
- Liikkumis- ja toimimisesteisille soveltuvan kulkuväylän havainnoinnin tehostamiskeinoja ovat esimerkiksi valaistuksen kohdistaminen, opastus ja näkövammaisille henkilöille tarkoitettut äänimerkit, kuten esimerkiksi äänimajakat. (B01)
- Asema-alueelle asennettavat staattiset opasteet on suunniteltava Liikenneviraston ohjeiden mukaisesti (B14)
- Asema-alueen opastusjärjestelmä perustuu yhtenäiseen ilmeeseen, jossa perusväreinä ovat valkoinen teksti sinisellä pohjalla (B12, B14)
- Kaiken asemalla annettavan joukkoliikenteeseen liittyvän informaation on oltava yhtenäistä esitystavasta riippumatta. (B12)
- Näkyvän informaation on oltava luettavissa kaikissa valaistusolosuhteissa aseman aukioloaikoina (B12)
- Opasteiden kunto on asema-alueella (laiturit ja väylät) tarkastettava vähintään kerran vuodessa (B12)
- Asema-alueelta on oltava esteetön opastus liityntäliikennealueelle (B14)

Suosituksukset

- Opasteiden värityksen tulee olla yhtenäinen ja erottua tilan muusta värityksestä. (C15)
- Tekstiopasteet tulee tarjota tarvittavilla kielillä (C14)
- Kiinteistön tontin ulkopuolisille liikennemerkeille ja opasteille tulee olla tien- tai kadunpitäjän lupa (C21)
- Yksityiselle tontille liikennemerkit tulee sijoittaa niin, ettei niitä voi tulkita katuliikennettä koskeviksi (C21)
- Kiinteistön omistaja ja haltija ovat velvollisia sallimaan liikennemerkin sijoittamisen kiinteistön alueelle tai rakennukseen (Maankäyttö ja rakennuslaki 161§ ja 163§) (C21)

2. OPASTETTAVAT KOHTEET

- Asemalla ja asema-alueella on annettava näköön perustuvana tiedotuksena ohjeet hätätilanteen varalta ja hätätilan aikaiset toimintaohjeet, varoitus, kieltö ja määräysmerkit (A10)
- Asemalla on annettava näköön perustuvana tiedotuksena lähtevää junaliikennettä koskeva tiedotus (A10)
- Asemalla on annettava näköön perustuvana tiedotuksena aseman palvelujen tunnisteet ja kulkureitit näiden palvelujen luo (A10)
- Matkustajalaiturille on aina oltava asemalla opastettu kulkuyhteys (B12)
- Liityntäliikenteen käyttöön on opastettava kaikkialla, missä liityntäliikennettä on tarjolla. (B12)
- Tunnuksellinen rautatieasema -opaste sijoitetaan asema-alueen sisäänkäynteihin pääkulkureiteiltä ja liityntäpysäköinnistä (esim. ali-ylikulkujen otsapintaan) (B14)
- Lähiliikenneasemilla Rautatieasema-opasteen lisäksi tulee valaistu kolmio-opaste (B14)
- Asema-alueen ulkopuolelta asemalle opastetaan rautatieaseman piktogrammilla tai tekstiopastuksella (suomi, ruotsi, englanti) (B14)

- Rakennuksen sisäänkäyntiin tulee opastaa yhteys pysäköintialueilta ja muista saapumispisteistä. (A30)
- Ääni-informaatiosta tulee ilmoittaa sijainti -opasteella (esim. induktiosilmukan sijainti -opaste on T-symboli) (A30)
- Avustuspalvelupisteiden sijoittaminen ja asentaminen asema-alueelle on Väyläviraston vastuulla (B12)

Suosituksukset

- Jos wc-tilat sijaitsevat eri kerroksessa kuin tilat, joita ne palvelevat, on niihin oltava hyvät porras- ja hissiyhteydet. Reitti opastetaan selkein opastein. (C14)
- Sisäänkäynti ja sille johtava kulkuväylä merkitään opastein ja nimikilvin. Talojen numerot ja porraskirjaimet valaistaan, jotta sisäänkäynti erottuu myös pimeän aikana. Sisään tullessaan kävijän tulee hahmottaa helposti eri toimintojen sijainti. (C14)

Pysäkkikatokset ja metroasema

- Metroasema opastetaan Kolmio-tunnuksella (B17)

Suosituksukset

- Sähköinen näyttötaulu sijoitetaan pysäkkikatoksessa tulevan bussin suuntaa kohti, etuseinään bussin tulosuunnasta katsottuna tai pysäkkikatoksen sisälle takaseinään (C43)
- Näyttötaulun alareunan korkeus, jos erillinen näyttötaulu ≥ 2700 mm (C43)
- Näyttötaulun alareunan korkeus, jos näyttö on kiinnitettynä pysäkkikatoksessa ≥ 1800 mm (C43)
- Näyttötaulu suositellaan kallistettavaksi luettavuuden parantamiseksi (C43)
- Läheltä luettavien opasteiden (mm. aikataulujen ja reittikarttojen) keskikorkeus 1400 mm (C43)
- Läheltä luettavien opasteiden (mm. aikataulujen ja reittikarttojen) alareunan korkeus ≥ 800 mm (C43)

3. ESTEETTÖMÄN REITIN OPASTUS

- Esteetön reitti on opastettava aina, mikäli se poikkeaa normaalista reitistä. Esteetön reitti opastetaan joko hissille tai esteettömään luiskayhteyteen. Opastuskohteet esitetään normaalin reitin suunnan yhteydessä ja esteettömän reitin suunta esitetään ilman muita opastuskohteita. (B14)
- Tarvittaessa opastuskohteet voidaan esittää myös esteettömän reitin yhteydessä, jos normaalin reitin opastus ei ole välittömässä läheisyydessä ja näkyvissä. (B14)
- Jos normaali reitti on esteetön, opastussuuntaan ei lisätä pyörätuolipiktogrammia. (B14)
- Esteetön reitti merkittävä katkeamattomasti piktogrammilla, ellei pääreitti ole esteetön (B12)
- Esteettömän reitin merkit, symbolit ja kuvasymbolit on esitettävä yhtenäisesti koko reitin varrella. (B12)
- Esteetön reitti opastetaan näkövammaisille vähintään kohokuvioilla ja kontrastiltaan erottuvilla kävelypintojen merkinnöillä (A10)
- Esteettömät reitit asemalle opastettava värikontrastiltaan taustasta erottuvilla opasteilla (A10)
- Opaste- ja informaatiotaulujen tulee sijaita esteettömän reitin varrella ja niihin on tehtävä tuntoon perustuva ohjaus, joka eroaa muusta laiturin tai asemarakennuksen lattia- tai maanpinnan materiaalista. (B12)
- Opastamisessa tulee käyttää vähintään yhtä seuraavista keinoista: tuntoon perustuvat reitit (opaslaatat, kohomerkinnot lattiapinnassa), ääni, tuntoon perustuvat merkinnät (käsiohjeet), puhutut opasteet ja kohokatat. (B15)

- Esteettömän reitin havainnoimista ja tiedottamista voidaan täydentää äänimajakoilla, kohokuvioiduilla opasteilla, kohokartoilla ja sisänavigointijärjestelmällä (B12)

Suosituksset

- Opasteiden suunnittelussa on otettava huomioon lapset, nuoret, ikääntyneet, liikkumis- ja toimimisesteiset henkilöt (C10)

4. OPASTEIDEN SIOITTELU

- Opasteita on oltava kaikissa paikoissa, joissa matkustajat joutuvat valitsemaan reitin, sekä tasaisin välimatkoin reitin varrella (A10)
- Merkit, symbolit ja kuvasymbolit on esitettävä yhtenäisesti koko reitin varrella (A10)
- Reitin varrella opasteiden välinen etäisyys ≤ 100 m (B12)
- Luettavat opasteet on sijoitettava niin, että edessä on vapaata tilaa seisomiselle ja pyörätuolille (B12)
- Vähintään yhdessä kohteessa asema-alueella on esitettävä lähtevää junaliikennettä koskevaa tietoa (esim. aikataulukaappi enintään 1600 mm korkeudella) (B12)
- Näkyvää matkustajainformaatiota tulee tarjota sekä katsekorkeudelle asennetun näyttötaulun, että lähietäisyydeltä tarkasteltavien visuaalisten karttojen muodossa. (B15)
- Kulkupinnan ja katon tai katosta roikkuvien opasteiden, näyttöjen valaisimien tai muiden laitteiden ja ulokkeiden välisen vapaan korkeuden on asema-alueella oltava ovia lukuun ottamatta ≥ 2800 mm (B12)

Suosituksset

- Läheltä tarkasteltavien opasteiden keskikohdan korkeus maasta 1400-1600 mm (C15)
- Opastaminen aloitetaan ulkoalueilta, tontin rajalta tai rakennuksen ulkotiloista lähtien (C14)
- Opasteet sijoitetaan kulkuväylien varrelle, niiden ulkopuolelle (C14)
- Opasteiden kohdalla ei saa olla tasoeroja (C15)
- Jos opaste on tarkoitettu läheltä luettavaksi tai siinä on pistekirjoitusta, on sen ääreen päästävä pyörällisillä apuvälineillä (C15)
- Korkealla olevat opasteet eivät ohjaa näkövammaisten kulkua, joten niiden lisäksi tarvitaan kulkuväylän sivuun 1400–1600 mm korkeudella ja/tai kulkuväylä pinnassa olevia opasteita (C40)
- Opasteessa on hyvä olla etäisyys kohteeseen (esim. sisäänkäynnille), jos kuljettava matka on yli 50 metriä tai jos kohteeseen ei ole näköyhteyttä (C15)

5. OPASTEEN FYYSISET OMINAISUUDET

- Näkyvässä opastuksessa käytettävien kirjasimien, symbolien ja kuvasymbolien on erotuttava värikontrastiltaan taustastaan (A10)
- Lattiaan tai maahan kiinnitettävissä opastaulussa on oltava valkoisella kepillä tunnistettava alaosa (alapiena) korkeudella 60-100 mm (B12)
- Aikataulukaaoppien alaosa on suojattava valkoisella kepillä tunnistettavalla 300 mm korkealla reunuksella tai huomiopalkilla (B12)
- Näyttölaitteen (dyn) tekstin kirjasinkoko lasketaan kaavalla lukuetaisyys millimetreissä jaettuna 250 = kirjasinkoko (esim. 1000 m/250 =4 mm) (B12)
- Opastuksessa käytetään helposti luettavaa päätteetöntä kirjasintyyppiä (B12)
- Opasteissa käytetään sekä isoja että pieniä kirjaimia (B12)
- Pelkästään isoja kirjaimia ei saa käyttää. (B12)

Suosituksset

- tekstin kirjasinkoko 1m lukuetaisyysdeltä 15 mm (C15)
- tekstin kirjasinkoko, lukuetaisyys 2 m 25 – 40 mm (C15)
- tekstin kirjasinkoko (lukuetaisyys yli 3 m) 70 – 100 mm (C15)
- Ulkoalueilla opastukseen voidaan käyttää valaistuja ilmoitustauluja ja vitriinejä, irtokirjaimia metallipohjilla tai suoraan seinäpinoissa. (C14)
- Valaistus ja opaste suunnitellaan niin, että opasteen pintaan ei muodostu lukemista haittaavaa heijastusta. (C15)
- Lasioviin sijoitettujen opasteiden taustaksi tarvitaan tummuuskontrastin muodostava taustakalvo, esimerkiksi hiekkapuhallusjäljitelmäkalvo. (C15)
- Opasteen kulmat eivät saa olla teräviä (C15)
- Pelkkä väri ei voi toimia opasteena, koska monien henkilöiden värierottelukyky on heikentynyt. Väriin tulee yhdistää muoto tai symboli. (C15)
- Kirjasintyyppi on esim. Arial tai Helvetica Medium (C15)
- Alkukirjaimet ja lyhyet sanat kirjoitetaan isoilla kirjaimilla, pitkät sanat pienillä kirjaimilla (C10)
- Opasteen pinnan tulee olla himmeä ja häikäisemätön (C15)

6. OPASTETYYPIT

Alueopaste / selkokartta

Suosituksset

- Aluekartta sijoitetaan jokaisen pääsisääntuloreitin varrelle, sijoituskorkeus 1000 – 1900 mm (C21)
- Opaste sijoitetaan kulkureitin sivuun ja edustan pinnoitteen tulee olla kova ja tasainen (C21)
- Kartta valaistaan hyvin (C21)
- Esteettömät reitit ja sisäänkäynnit merkitään karttaan, elleivät kaikki reitit ole esteettömiä (C21)
- Esteettömän reitin merkintä on pisteviiva ja ISA-symboli (C21)
- Alueopasteeseen merkitään kohteen nimi, osoite, alueen rakennukset, sisäänkäynnit, keskeiset toiminnot, auto- ja pyöräpysäköintipaikat, esteettömät pysäköintipaikat, taksi ja joukkoliikenteen pysäkit, infopisteet merkitään (C21)
- Merkitään pohjoisnuoli sekä Olet tässä-piste ja kartta selityksineen käännetään katselusuuntaan (C21)

Kohokartta/Lähiopaste

Suosituksset

- Ulko-oven läheisyyteen sijoitetaan suunnistautumista helpottavat kohokartat tai rakennuksen pohjapiirroksat. (C14)

Tilaopasteet

- Tilaopasteet sijoitetaan seinään oven avautumispuolelle, etäisyys karmista 50-100 mm (A30)
- WC-tilojen käteisyys tulee ilmoittaa oven ulkopuolella tilaopasteessa (B01)

Ääniopastus ja puhelinsovellukset

- Kauko-ohjattu ääniopasteita ja puhelinsovelluksia voidaan käyttää lisäopasteena (A10)
- Kauko-ohjattu ääniopasteita ja puhelinsovelluksia vaihtoehtona käytettäessä voidaan tehdä prototyyppi, jonka testit niitä edustava käyttäjäryhmä vahvistaa (A10)

Suosituks

- Sisäänkäynnissä voidaan tarvita myös kuuloon perustuvaa opastusta eli kuulutuksia ja äänimerkkejä. Opastusjärjestelmät voidaan toteuttaa myös siten, että viesti on hälytysäänen ohella visuaalinen. Ns. puhuva informaatio eli digitaalinen puhe täydentää visuaalista opastusta. (C14)
- Tekstiopastuksen tehostamiseen käytetään ääni- ja valosignaaleja sekä audiovisuaalisia viestintäjärjestelmiä. (C15)

Hätäpoistuminen ja pelastustiet

- Hätäpoistumistiet ja ohjeistus hätätilanteessa tulee opastaa (A30)
- Paloturvallisuutta ja evakuoitua koskevien ohjeiden tulee sijaita jokaisella sisäänkäynnillä ja hätäuloskäynneillä. (A30)
- Evakuointisuunnitelman tulee olla kaikkien rakennusta käyttävien ymmärtämässä muodossa, kuten äänenä, pistekirjoituksena, helppolukuisena tekstinä. (A30)

Suosituks

- Hätäuloskäyntien merkinnät, kerrosnumerot ja porrasaskelmien merkinnät suositellaan tehtävän jälkivalaisevina (C15)
- Pelastustiekartta sijoitetaan ajoportin läheisyyteen (C21)
- Pelastustiekarttaan merkitään rakennukset, porrastunnisteet, nostopaikka-alue, väestösuoja, pelastustie ja Olet tässä-merkintä (C12)
- Sisäänkäyntitiloissa huomioon otettavia turvallisuusasioita ovat mm. merkki- ja turvavalaistus sekä poistumistieopasteet (C14)

7. VALAISTUS

Suosituks

- Valaistuksen on oltava häikäisemätön. Vastavalo vaikeuttaa opasteen havaitsemista. Kohdevalo voi estää opasteen lukemisen pintaan syntyvän heijastuksesta aiheutuvan häikäisyn vuoksi. Valaisin on oikein sijoitettu, jos opastetta lukeva henkilö ei varjosta opasteen informaatioaluetta. (C40)
- Valaistus ja opaste suunnitellaan niin, että opasteen pintaan ei muodostu lukemista haittaavaa heijastusta. (C15)

LIITTYVÄT KORTIT

- Selkokartta
- Koho-opasteet
- Ääniopastus
- Saattoliikenne
- Valaistus

LÄHTEET

Määräykset:

A01: 241/2017 Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä

A10: Komission asetus (EU) no:1300/2014, vammaisten ja liikkumisesteisten henkilöiden esteetöntä pääsyä Euroopan unionin rautatiejärjestelmään koskevista yhteentoimivuuden eritelmistä

A30: ISO 21542:2011 Building construction — Accessibility and usability of the built environment

Ohjeet:

B01: Ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä

B12: Ratatekniset ohjeet (RATO) osa 16, Väylät ja laiturit, 43/2017 (Väylävirasto)

B14: Rautatieaseman Staattiset opasteet, suunnitteluohje 8/2017 (liikennevirasto)

B15: Jalankulku- ja pyöräilyväylien suunnittelu, 11/2014 (liikennevirasto)

B17: HKL Metroasemien suunnitteluohje (2018)

Suosituks:

C10: RT 09-10884 ESTEETÖN LIIKKUMIS- JA TOIMIMISYMPÄRISTÖ

C14: RT 91-10788 SISÄÄNKÄYNTITILAT, JULKISET RAKENNUKSET

C15: RT 91-11282 KIIINTEISTÖN OPASTEET

C21: RT 98-11281 LIIKENNEMERKIT JA OPASTEET KIIINTEISTÖN ULKOALUEILLA

C40: Saavutettavuus ja esteettömyys (Näkövammaisten liitto ry) (päivitys kesken)